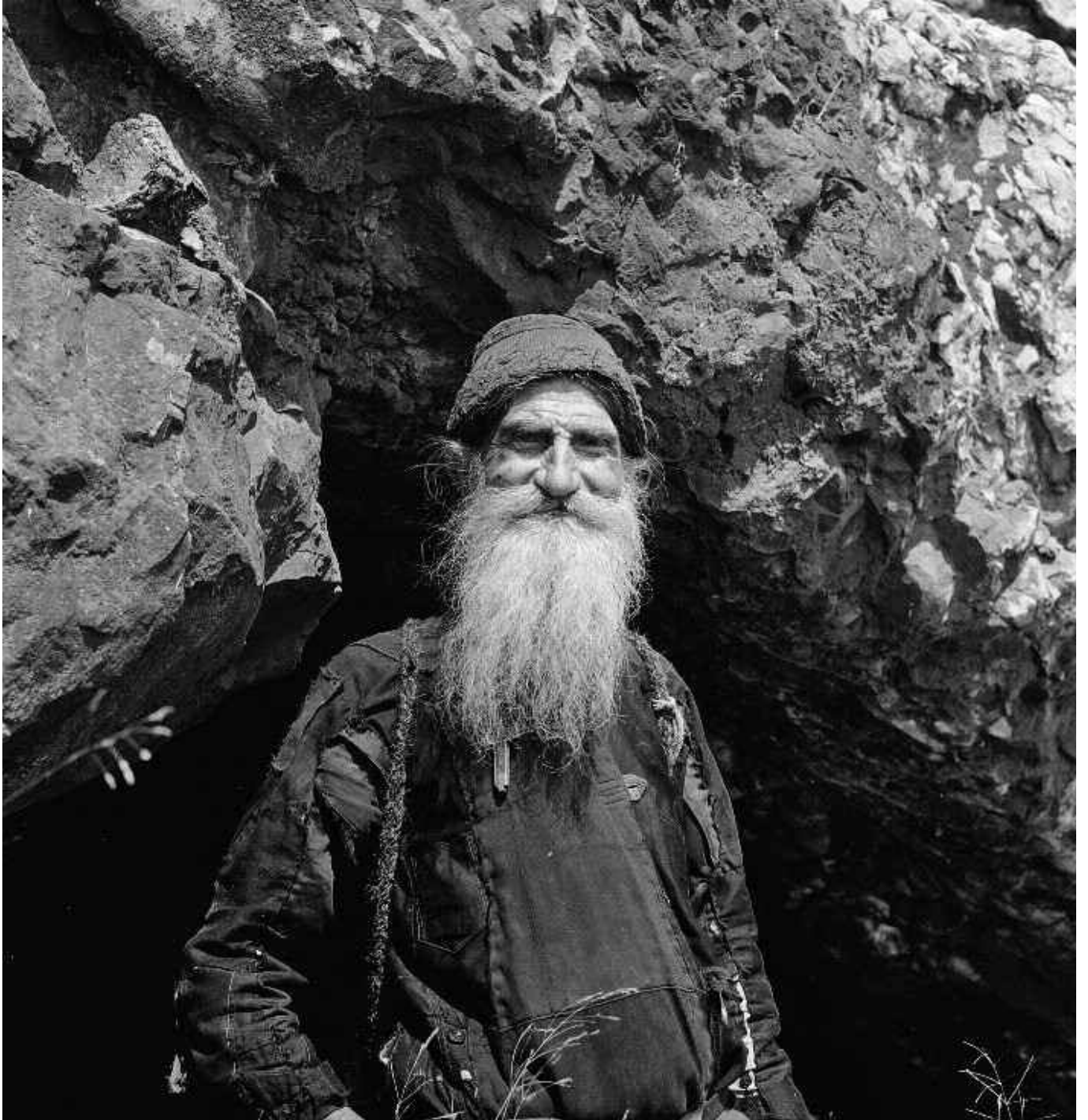
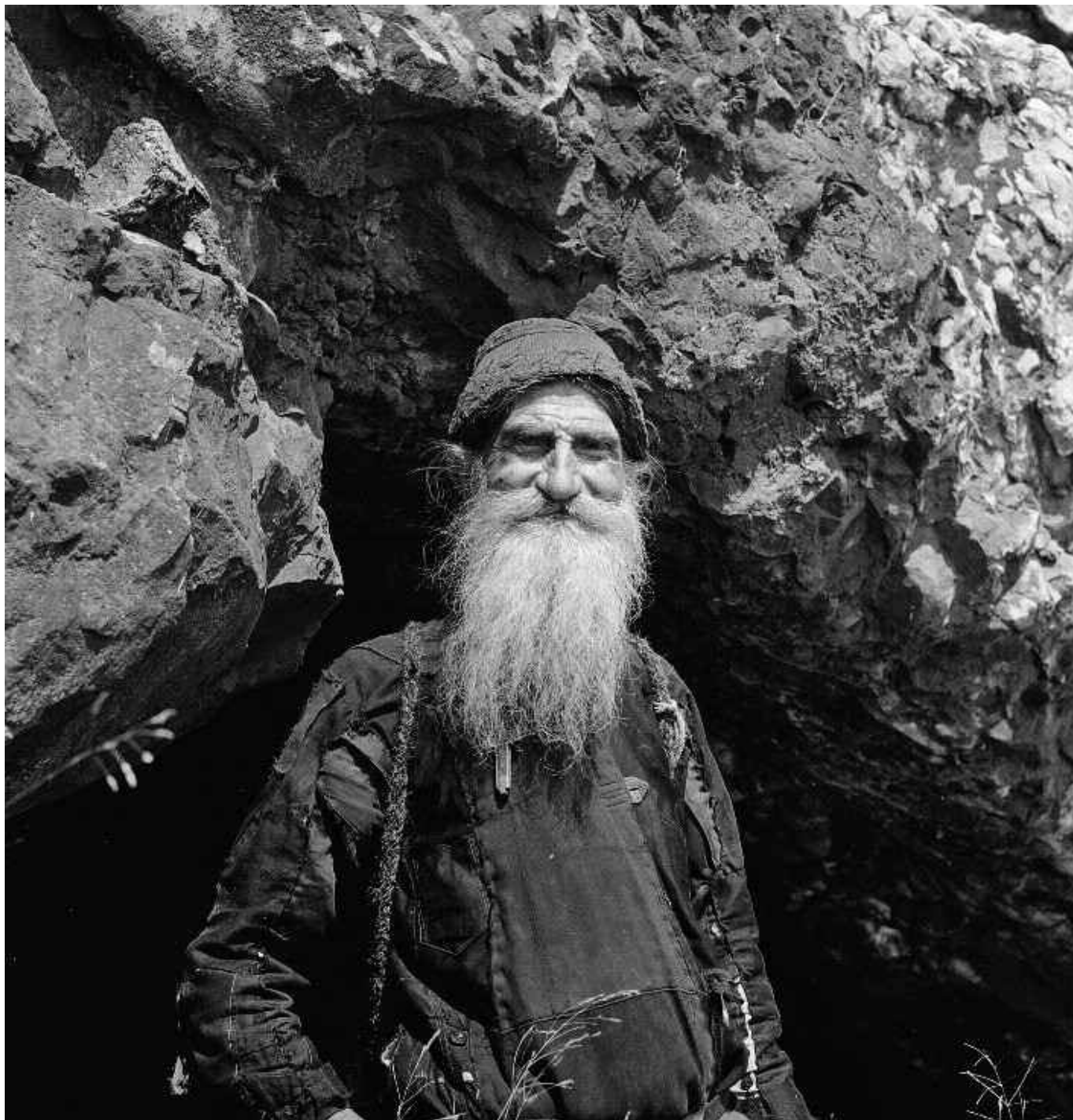

19 Οκτωβρίου 2013

Θα προκαλούσαν τον φθόνο κάθε μοντέρνου αρχιτέκτονα

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος / Ορθόδοξη πίστη](#)

Ο ασκητής Φιλάρετος στην είσοδο της σπηλιάς του (Ιούλιος 1956). Φωτ. Π.Μ.

Αυθόρμητη αρχιτεκτονική στο Άγιον Όρος

**αφιέρωμα Εφημερίδας Μακεδονία
Κυριακή 13 Οκτωβρίου**

**Από το άρθρο του αρχιτέκτονα, πανεπιστημιακού και ακαδημαϊκού
Παύλου Μυλωνά (1915-2002)**

«Η αρχιτεκτονική του Αγίου Όρους», που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Νέα Εστία»

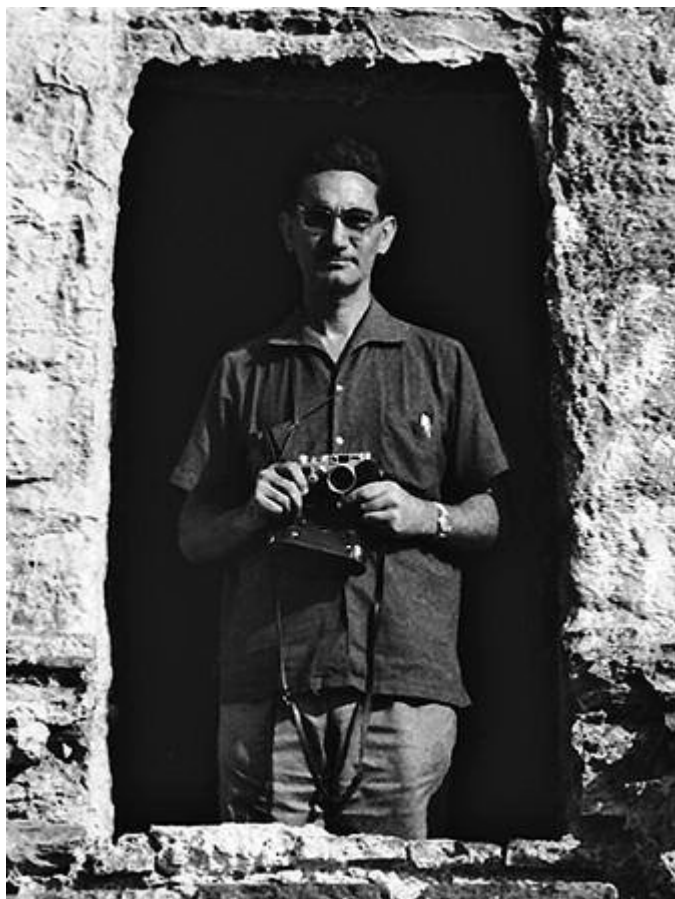
τα Χριστούγεννα του 1963, δημοσιεύουμε την τελευταία ενότητάμε τίτλο «Ερημητήρια, ησυχαστήρια και ασκητήρια ή ασκηταριά»

του Παύλου Μυλωνά

Στα ακητήρια βρίσκεται η μορφή η πιο αυστηρή της μοναστικής ζωής. Τα ασκητήρια είναι η οικιστική μονάδα η πιο μικρή και η πιο ταπεινή στον Άθωνα. Εμφανίζονται σε δύο τύπους: ή πρόκειται για σπήλαια ή τρύπες στους βράχους που κατοπτεύουν φοβερούς και απρόσιτους γκρεμούς, και τα οποία κατά κάποιον τρόπο έχουν διαρρυθμισθή, ή πρόκειται για μικρές καλύβες σκαρφαλωμένες πάνω σε βράχους κατακόρυφους ή κρυμμένες μέσα σε σχισμές των βράχων και τελείως αφανείς.

Τα ερημητήρια που κατοικούνται ακόμη σήμερα είναι συγκεντρωμένα είτε στα Καρούλια και Κατουνάκια, στην Έρημο, μια περιοχή απότομη, τρομακτική, απρόσιτη και αφιλόξενη, ανάμεσα στο Καρμήλιον Όρος και την ιδιόρρυθμη Σκήτη της Αγίας Άννης, ή στην εξίσου απρόσιτη περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στην κοινοβιακή ρουμανική Σκήτη του Προδρόμου και την ιδιόρρυθμη Σκήτη των Καυσοκαλυβίων. Φυσικά στους παλαιότερους χρόνους οι ερημίτες ήταν σκορπισμένοι σ' ολόκληρο το Όρος, και έχω βρη τις σπηλιές τους έρημες, στη γειτονιά των μεγάλων μοναστηριών.

Οι σπηλιές-ερημητήρια παίρνουν πολλές φορές μια διαρρύθμιση αρκετά προχωρημένη. Αναφέρω το κρησφύγετο του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτου κοντά στη Σκήτη του Προδρόμου και τη σπηλιά του Αγίου Νείλου, πάνω από τα Καυσοκαλύβια, που διαθέτουν καλύβες πρόσφατες, καλά οργανωμένες και παρεκκλήσιο. Ακόμα αναφέρω ως άξιο ιδιαίτερης έξαρσης το ασκηταριό του Χωροφύλακα, στα Καρούλια, που κατοπτεύει ένα τρομακτικό γκρεμό, απλώνεται στο μήκος του κατακόρυφου βράχου, με πλάτος ελάχιστο και μήκος 40 μέτρα, διαθέτει παρεκκλήσιο, δυο δωμάτια, αποθήκες, αποχωρητήριο, και μια υπέροχη βεράντα, που προσβλέπει την πιο καταπληκτική, την πιο συγκλονιστική θέα που έχω δει. Όλ' αυτά κτισμένα σιγά-σιγά, με τα χέρια, τα σκαλοπάτια σκαλιστά στο βράχο, ξερολιθιές, ξύλινες κατασκευές ανάλαφρες, λαμαρίνες σκουριασμένες, που συγκρατούνται στη θέση τους με τεράστια κοτρώνια. Όλ' αυτά περήφανα, τολμηρά, κομψά, ελάχιστα, θα προκαλούσαν το φθόνο και το θαυμασμό κάθε μοντέρνου αρχιτέκτονα.

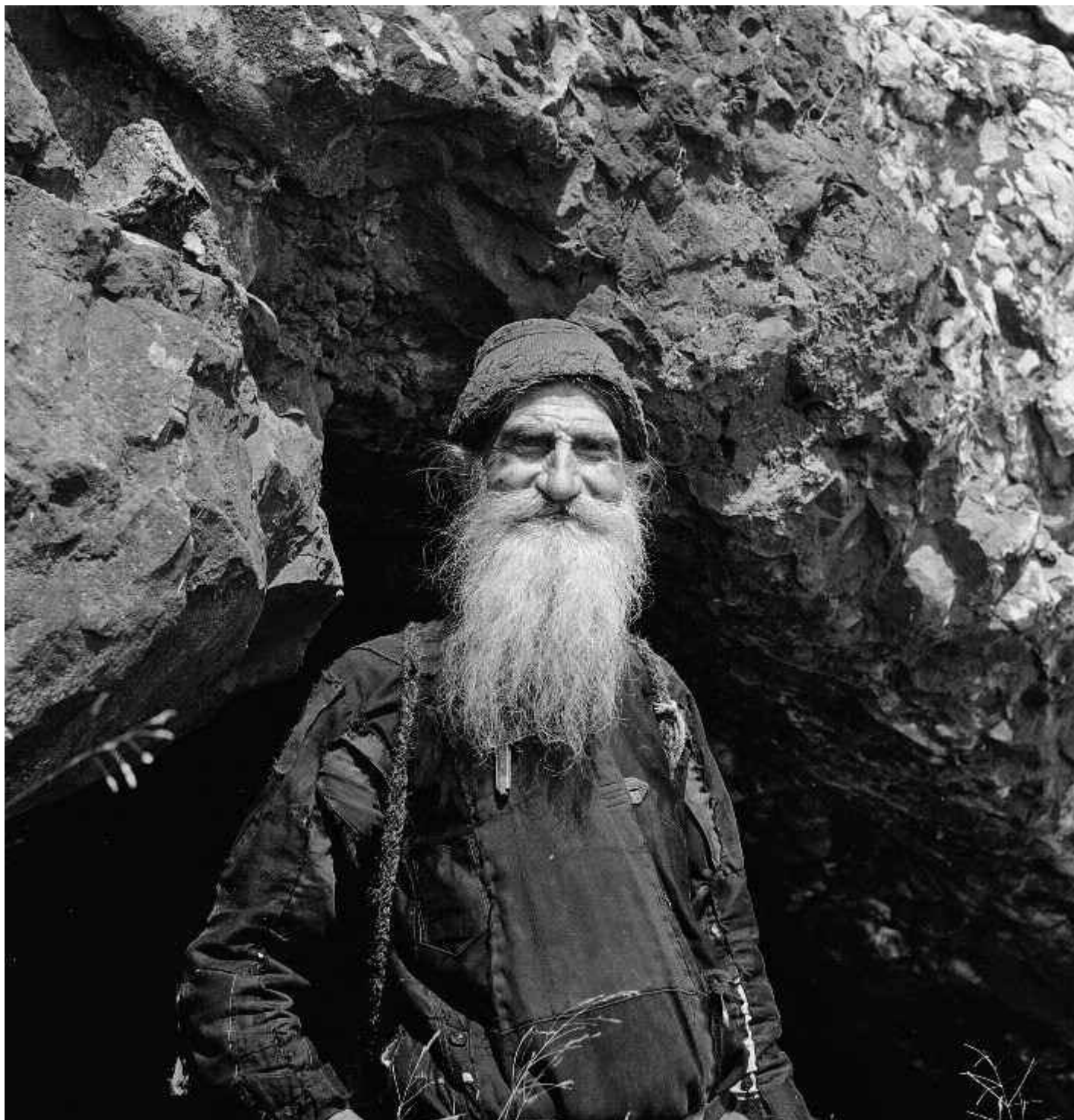
*Ο Παύλος Μυλωνάς στον πύργο Προσφορίου στην
Ουρανούπολη (Ιούνιος 1970).
Αρχείο Παύλου Μυλωνά*

Τέχνη και υπερβατικότητα

Η στο ελάχιστο περιωρισμένη αυτή ζωή δεν εμποδίζει τον ασκητή να εκδηλώνεται με διαθέσιμες καλλιτεχνικές. Έτσι, σ' ένα μονοπάτι κομμένο σύρριζα στο βράχο, είδα ένα ψάρι ζωγραφισμένο στο βράχινο τοίχο. Το ψάρι σύμβολο ευαγγελικό δείχνει με τη φορά του την πορεία του μονοπατιού. Σε μια διαρρυθμισμένη σπηλιά, μια κόγχη στρωμένη με ύφασμα μπλε, προφυλάσσει ένα σπασμένο ολόχρυσο φλυτζάνι του καφέ κι ένα κρανίο του πνευματικού πατέρα, όπου στο μέτωπό του απάνω είναι γραμμένη μια ευχή.

Στα χρόνια τα προχριστιανικά τα σπήλαια ήταν άντρα του Πανός και των χθονίων θεοτήτων, και πάντως τόποι ιεροί. Αυτό ίσως εξηγείται ψυχολογικά λόγω του υπερβατικού και άπειρου χαρακτήρα του κενού χώρου τους, χαρακτήρα που αναδεικνύεται ίσως από τις φόρμες και τις διαστάσεις που είναι μέσα στα σπήλαια αλλόκοτες, τυχαίες, τρομερές, ατελείς, ίσως από το σκοτάδι το γεμάτο μυστήριο και από την αντηχούσα ακουστική. Ίσως ακόμα να οφείλεται στην αλάνθαστη μνήμη του υποσυνείδητου που ανάγεται στην αρχέτυπη κατοικία και στους προκατακλυσμιαίους προγόνους μας. Ο κόσμος ο ελληνικός εξακολούθησε να θεωρεί τα σπήλαια κατά την εποχή του Χριστιανισμού ως διαθέτονα υπερφυσικές

δυνάμεις. Πρόκειται για δεισιδαιμονία αλλά και ανάγκη. Ανάγκη αυτής της κοσμοθεωρίας του μεσαίωνα που βασιζόταν στο αλογικό, το υπερβατικό και τη μυστικοπάθεια.

Ο ασκητής Φιλάρετος στην είσοδο της σπηλιάς του (Ιούλιος 1956). Φωτ. Π.Μ.

Ο γέρων Φιλάρετος

Μια τέτοια σπηλιά βρίσκεται στα Καρούλια, στον πάτο της μεγάλης αλυσίδας. Έχει ένα υποτυπώδες διάφραγμα από ξηρολιθιά, μ' ένα μόνο άνοιγμα για τη δίοδο

του ανθρώπου, του φωτός και του αέρα. Μέσα στο σπήλαιο μπορεί κανείς να δει ένα μικρό ιερό, λιθόκτιστο, ασπρισμένο με ασβέστη, απλούστατο, όπου στέκεται μια μισοσπασμένη εικόνα. Μια στρωμνή από κλαριά και χόρτα σε μια γωνιά. Μια στέρνα όπου σταλάζει το νερό των βράχων, ή ακόμα λιγώτερο μια μισή στάμνα που γεμίζεται κάπου μακριά και δύσκολα.

Αυτά είναι όλα όσα ένας ασκητής του μεγέθους και της αντοχής του θαυμάσιου Φιλάρετου, ενός άγιου ανθρώπου, επιτρέπει στον εαυτό του να έχει ανάγκη. Έτσι τον είδα μπροστά στη σπηλιά του, ήρεμο, ντυμένο στα κουρέλια, γυμνόποδα. Αποδείκνυε, για ποσοστή άραγε φορά στο Άγιον Όρος, πως ο αληθινός αναχωρητής είναι: αθόρυβος, ταπεινός, άγνωστος, καταξιωθείς, ίνα καν αποθάνη-ζήση!

* Οι μεσότιτλοι μπήκαν με ευθύνη του επιμελητή του αφιερώματος

Επιμέλεια αφιερώματος, εισαγωγή, συνέντευξη: Στέλιος Κούκος
skoukos@makthes.gr

Συνέντευξη Φ. Χατζηαντωνίου

Οι φωτογραφίες του **Παύλου Μυλωνά** προέρχονται από τα Αρχεία Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής του Μουσείου Μπενάκη

Κείμενα: Φαίδων Χατζηαντωνίου, Μοναχός Παΐσιος Αγιορείτης, Μαρτυρίες Αγιορειτών, Παύλος Μυλωνάς

Πηγή: [Αφιέρωμα: «Αυθόρμητη Αρχιτεκτονική στο Άγιον Όρος», Εφημερίδα «Μακεδονία», Κυριακή 13 Οκτωβρίου 2013, σελ. 41-48](#)